

IRAK'IN KUZEYİNDE ŞABAK TOPLUMUNUN KONUMU ÜZERİNE

Burak GÜMÜŞ

Trakya Üniversitesi İ.İ.B.F. Kamu Yönetimi Bölümü
Balkan Yerleşkesi Edirne
E-posta: burakgumus@trakya.edu.tr

Özet

Ayrı bir Kürt devlet-ulusu inşası süreci içerisinde bulunan ve Ankara'nın da bir temsilcilik açması beklendiği Kuzey Irak "Bölgesel Kürt Yönetimi"nin hak iddia ettiği Arap-Türkmenlerin de bulunduğu bir bölgede kendi dillerinde konuşan ve ibadet eden, inançları da Anadolul Alevi-Bektaşiliğine benzeyen ve onlar hakkında Türkçe kaynak ve inceleme bulunmayan Şabak topluluğu, 1950'li yıllardan beri farklı etnik (Arap ve Kürt) ve dinsel (Sünni-Şii) çapraz baskılar sonucu, git gide Şiileşme ve Kürtleşme tehditiyle karşı karşıya bulunmaktadır. İşgal sonrası Irak'ta Sünni Arap direnişçiler tarafından "sapkın Şii" ve bölge yönetimce de "Kürtleştirilmesi gereken bir toplum" olarak algılanıp mezhepsel dışlanmaya, irticai temeli bombalı saldırılara, etnik temizleme ve asimilasyona maruz bırakılan bu topluluk, azınlık içinde azınlıklarda görüldüğü gibi, hem çevreden müttefik aramaktadır hem de kendi bünyesinde farklı alt dallara ayrılarak çeşitlenme yaşamaktadır. Türkiye'de faaliyet gösteren Irak Türkmenleri STK vasıtasıyla sesini Türkiye kamuoyuna duyurmaya çalışan Şabaklar, Türk hükümetinin Irak veya Kuzey Irak'ta tercih edebileceği kolektif bir aktör olup olmayacağı irdelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Kuzey Irak, Şabak, Kürtçülük

Alan Tanımı: Uluslararası İlişkiler

THE SITUATION OF THE SHABAK COMMUNITY IN NORTHRN IRAQ

Abstract

Northern Iraq is an ethnically mixed area under the control of the "Kurdish Regional Government" of the Peshmerga. The partial Turkish-speaking Alevi Shabaks are under the pressure of the "KRG". The marginal situation of this discriminated community, who is entangled in the conflict between Sunni Arabs and the Kurdish separatist movement in the North, is subject of this study.

Key Words: Shabak, Northern Iraq, Kurdish Nationalism

JEL Classification: Z01

1. GİRİŞ: ŞABAKLAR

1.1. Şabakların kimliği

Aldarının hem inanç temelinde ortak bir lidere bağlılığın birarada tuttuğu farklı kökenlere sahip topluluk olduğuna hem de örgütlülüğüne (*şebeke*) işaret ettiği öne sürülen "Şabak"¹ topluluğunun etnik kimliği siyasal nedenlerden de dolayı tartışmalıdır. Türkiye'deki Kürt(çülük) Sorunu'nun etkisi altındaki Alevilerin ve Aleviliğinin etnik kökeni hakkında yürütülen ayrılıkçı tartışmalarda

---

¹ Türk literatüründe topluluğun adı "Şebek" olarak da adı geçmektedir.

olduğu gibi², Irak'ın toprak bütünüyle sorunlu Kürtçü yazar ve örgütler Şabakların Kürtlüğünü öne sürmektedir. Onların Kuzey Irak'taki yerleşim yerlerini kurmak istedikleri "Kürdistan"ın bir parçası olarak gören Kürtçüler, Şabakların etnik kimliğini redd ve inkar etmektedirler.³ Anadolu Alevileri ile inanç, tören ve gelenekleriyle⁴ büyük ölçüde benzeşen ve kökenleri Türk boylarına dayanan Şabakların dili Acemce, Kürtçe ve Arapçayla harmanlanmış Türkçe'dir (bkz. Moosa, 1988: 1 vd.)⁵. Ahmet Taşğın, Şabakların cem ayini başta olmak üzere tüm merasimler, nefes ve gülbenklerin dilleri ve kutsal sayılan yazılı eser olan Buyruğun da Türkiye Alevileri'nde olduğu gibi Türkçe olduğunu saptamıştır (bkz. Taşğın, 2009).⁶ Irak Türkmenleri çevrelerine göre Şabaklar, mezheplerine bakılmaksızın bir Türk boyu olarak algılanıp, Irak Türklerinin bir alt grubu olarak görülmektedirler (bkz. Hürmüzlü, 2006: 153; Saatçi, 2009: 27).⁷ 2003 yılından Irak'ta süre gelen Kürt asimilasyon baskısına karşı kurulan Demokratik Şabak Topluluğu DŞT'nin Genel Sekreteri, Şabakların lideri ve dönemin Irak Meclisi Milletvekili Dr. Hunain Al-Kaddo'ya göre 2005 yılında kendine özgü bağımsız bir etnik grup olarak resmen tanınmadıkları için yürüyüş düzenlemiş olan Şabaklar, "Şabaki dilini konuşmaktadır. Bu dil çevredeki dillerin etkisinde kalmış ve bu dillerden birçok kelime içermektedir. Şabak dilinde; Türkçe, Kürtçe, Arapça ve hatta Farsça kelimeler vardır. Bunun da sebebi kültürlerin iç içe yaşamasıdır. Şabak köylerinin etrafında Arap köyleri, Kürt köyleri ve Türkmen köyleri vardır." (ORSAM-Online, 24.08.2009)⁸

² Kürtçülük yüzünden yıllarca Almanya'da bulunan Bayrak (1997) ve Bender (1991, 1995) kürt tezini savunurken, Türk tezi Şener tarafından da izah edilmiştir (2002).

³ PKK yayın organı *Gündem* gazetesi onlardan "Şabak Kürtleri" olarak bahsederken, Irak'taki bölge yönetimini elinde tutan Mesut Barzani'nin IKDP yetkilileri, onları "Kürtçe konuşan bir azınlık" olarak okuyucuya sunan *New York Times* gazetesinde Şabakları "Kürt" olarak nitelendirmektedir (bkz. Gündem-Online, 10.08.2009; NYTimes-Online, 16.08.2009; ORSAM-Online, 24.08.2009). *Aksiyon* mecmuası da, IKPD'nin "'Kürt-Şebek' tanımını yaparak onları kendi safına çekmeyi başarmış" olduğunu öne sürmektedir (bkz. Aksiyon-Online, 1.03.2008).

⁴ Pir/dedelerin yönettiği *cem ayinler*, Türkiye'deki adaşı olan Alevi eserine örtüşen Buyruk (*Menakıb*), Şah İsmail ve Pir Sultan Abdal'ın adı geçtiği nefesler, Ehlibeyt sevgisi, Muharrem Orucu, dinsel kardeşlik (*Müsahiplik*), öğretmen (*mürebbi*) ve öğrenci (*talip*) ilişkileri, namaz kılmama, Ramazan'da oruç tutmama ve hacca gitmeme ile Anadolu Alevileri ile büyük ölçüde örtüşmektedir, fakat saz ve kadın erkek ilişkilerine literatürde pek değinilmemiştir (bkz. Taşğın, 2009: 134-138; van Bruinessen, 2000: 133-135; Leezenberg, 1997: 160).

⁵ Taşğın, Şabakların hem etnik hem de dinsel olmak üzere iki ana başlık altında konu edildiklerini saptamaktadır. Buna göre onların Türk/Türkmen, Kürt oluşları üzerinden yürütülen tartışmalarıyla, onların gulat-ı şia oluşlarıyla Alevi olarak tartışmasına kadar değerlendirilmiştir (bkz. Taşğın 2009: 132 vd.).

⁶ Bu husus batılı Kürt(çü)lük ve İslam araştırmacısı Martin van Bruinessen tarafından da kabul edilmektedir (bkz. van Bruinessen, 2000: 133).

⁷ Bu durum Türkmenlerin etnik rakibi olan ve Şabakları kürtleştirmek isteyen Iraklı Kürtleri rahatsız etmiştir (bkz. Yenerer, 2004: 40-41).

⁸ Adı geçen örgütün resmi İngilizce websitesinde, 'Şabaki'nin "nice Kürt partileri"nin öne sürmelerinin aksine "her çeşit Kürt dili veya lehçesinden farklı" olduğu vurgulanmaktadır (bkz. Shabaknews-Online, ty). Kuzey Irak'ta 60 köyde yaşayan Şabakların sayısı hakkında 500.000'e kadar varan farklı tahminler yürütülmektedir.⁸ İnançları Aleviliğe yakın olan Şabaklar, Sünnilik ve Şiilik kısılcığında kalarak sünnileşmekte veya şiileşmekte (bkz. Taşğın, 2009: 130). Böylece kendi öz dinsel kimliklerini koruyanların sayısı o kadar azalmaktadır ki, batıya yönelik tasarlanan

1.2. Tarihsel arka plan: Sünnileştirilme, Şiileştirilme, Araplaştırılma

Safeviler'den beri Alevi olan Şabaklar, Osmanlı döneminde II. Abdulhamit tarafından 1892'de köylerine mescit, abdesthane inşaatı, hocalar için oda inşaatı, çocuklara İslam'ın şartları ve dinsel terbiye veren öğretmenler tayinleriyle sünnileştirilmek istenmiştir (bkz. Saatçi, 2009: 27). Irak'ın bağımsızlığıyla başlayan askeri darbeler zinciri Şabakları nasıl etkilediği kaynaklarda belirtilmediyse bile, Türkmen olan Şabakların konumu Irak Türklerinin siyasal durumlarına bağlı olabileceği tahmin edilebilir.⁹ 1960'dan itibaren Şii dinci lider Muhsin el Hâkim'in bölgedeki etkisi sonucu yapılan şii camiler etkisiyle, "birçok Şabak Şii oldu, Caferi oldu." (ORSAM-Online, 24.08.2009) Bugün sadece 5 Alevi-Bektaşî tekkesi faaliyettedir (bkz. Saatçi, 2009: 27). Saddam döneminde onların ayrılıkçı Peşmergeler ve Irak Devleti arasındaki gerilimin içine çekilmesi ve de nüfus sayımlarında Şabaklar tıpkı Türkmenler gibi kendilerine "Arap" ve "Kürt" seçenekleri sunuldu. "Şabak" veya "Türkmen" tercihleri yoktu. "Kürt" tercihinden yana olanların köyleri boşaltıldı. "Arap" seçeneğini tercih eden Şabak veya Türkmenler kendileri için iş, çocukları için de eğitim imkanı bulabilmişlerdi. Karşı çıkanlar yerlerinden oldular. Kendi yerel liderleri Araplığa bağlılığı teyit ettikten sonra, 1990 yılında Şabaklar köylerine geri dönebilmişlerdir (bkz. Leezenberg, 1997: 163-164). Şabakların Türkiye bağları ve Türkçe konuşmaları, örneğin Musul'un doğusundaki bazı köylerindeki Şabak seyitlerinin Diyarbakır'ın Bismil ilçesindeki Alevi-Türkmen seyitlerle akrabalık ilişkisi 1980'den sonra kopmasıyla beraber azalmıştır (bkz. Taşkın, 2009: 129).

2. ŞABAKLARA PEŞMERGE BASKISI

2003 Irak'ın işgali sırasında ABD ile ortak IKYB ve IKPD¹⁰ Peşmergelerin Kuzey Irak'ın diğer bölümlerini işgal edip ele geçirmesiyle, Türkmenler gibi Şabaklar da Iraklı Kürtler tarafından baskıya maruz kalmışlardır. Dohuk, Erbil ve Süleymaniye ile sadece üç vilayetten oluşan Ankara'nın 15 Mart'ta 2010 temsilcilik açarak tanıdığı IKPD lideri Mesut Barzani başkanlığındaki "Kürdistan Bölge Yönetimi"¹¹, Arap, Türkmen ve Şabakların yoğun yaşadığı Kerkük Musul gibi stratejik öneme sahip yerler üzerine hak iddia ederek, ilhak etmek istediği yerleri "tartışmalı böl-

---

kendi websitelerinde Şabakların mensup olduğu islami mezheplere yer verilirken, sadece Sünniler ve Şiileri saymakla yetinilmiş, hala "kendi" inançlarına mensup olanlara hiç değinilmemiştir (bkz. Shabaknews-Online, ty). Al-Kaddo, Şabakların Alevilikle bağlantılarını Türkiye'de bir söyleşide doğrularken, köylerine Şii camii yapımına şiiileştirmeye yönelik bir etken olarak değinmiştir (bkz. ORSAM-Online, 24.08.2009).

⁹ Buna göre IKPD lideri Molla Mustafa Barzani'nin Irak Türkleri'ne karşı sosyalist General ve Devlet Başkanı Abdülkerim Kasım onayı ile giriştiği 1959 Kerkük Katliamı ve 1970'lerin ortasından itibaren General Ahmet Hasan Elbeker'in Türkmenci aktivistlere karşı uyguladığı idam ve tutuklama faaliyetleri arasındaki 1963 Yarbay Abdüssalam Arif, General Abdurrahman Arif ve Elbeker'in erken başkanlık dönemlerinde, Iraklı Türklerin durumu iyi ve kültürel hakları mevcut idi (bkz. Yakuboğlu, 1976: 25-49). Türkmenlerle beraber Şabakların durumu da ya düzelmiş ya da kötüleşmiş olabileceği tahmin edilebilir.

¹⁰ Baskın Oran, Hulusi Turgut, Turan Yavuz ve Rafet Ballı, Mesut Barzani önderliğindeki IKPD (*Irak Kürdistan Demokratik Partisi*) ve Celal Talabani liderliğindeki IKYB (*Irak Kürdistan Yurtseverler Birliği*) örgütlerinin gelişme tarihleri hakkında bilgi vermektedir (bkz. Oran, 1996: 24-40, 162-164, dipnot 162; Ballı, 1992: 441-448, 479-481; Yavuz, 1993, Turgut, 2007).

¹¹ Fikret Akfırat (2007) ve Turan Yavuz (1993) ABD tarafından Kuzey Irak'ta teşvik edilen Kürt devleti oluşumunu tarif ederken, Serkan Kekevi (2009) yerel Mesut Barzani ve Celal Talabani'den oluşan yerel etnik seçkinlerin ulus inşasındaki karizmatik rolüne dikkat çekmektedir.

ge", asimile etmek istediği Şabakları da "Şabak Kürdü" ilan edip baskı uygulamıştır.¹² Bu husus *Human Rights Watch* tarafından da belgelenmiştir. 2005 yılında Sünni Arap ve diğer azınlıkların seçim boykotuyla Irak'ın kuzeyindeki tüm illerde ezici ağırlığını arttırıp, siyasal ve diğer alanlarda Kürtçü kadrolaşmaya hız veren Barzani yönetimi, Ocak 2009 Vilayet Seçimleri'nde Sünni – Şii mezhep kavgasının yatışması, Sünni Arap Irak milliyetçilerinin ve azınlıkların geri dönüşü ve il meclislerindeki koltuk elde etme başarıları sonucu güç kaybetmesi, kontrolü elinde tutmak için hem Sünni Araplara hem de Kürt olmayan diğer gruplara baskıları arttırmış ve finansal kaynaklarla yandaş Şabak STK yaratmıştır (bkz. HRW, 2009: 21, 22, 25 vd.).¹³ Bölge yönetimi ve "tartışmalı bölgeler"de Baasçı dönemi andıran bir yöntemle Şabakların eğitim ve sağlık hizmetlerinden faydalanmaları için, Şabaklardan "Kürt" veya "Arap" olarak kayıt yapmaları beklenmektedir (bkz. HRW, 2009: 27). 24 Haziran 2009 günü mevcut Irak Anayasası'nı geçersiz sayarak bölge parlamentosu, Peşmergelerin Kuzey Irak'taki oluşumun dışında da, yani "tartışmalı bölgeler"i de bulunmasını tek yanlı olarak kararlaştırıp (bkz. HRW, 2009: 23), kendi açısından genelde Arap, Türkmen, Şabak, Yezidi ve Keldanilerin yaşadığı bölgelerin işgalini meşrulaştırmıştır. Böylece Kürt bölge yönetimi dışında Musul ve Ninova Ovası düzlüğünde gibi tartışmaya açılan bölgelerde güvenlik ofis ve kontrol noktaları Peşmergelerin elinde bulunmakta ve böylece Barzani tüm Kuzey Irak'a hakimdir (bkz. HRW, 2009: 6).¹⁴ ABD güçlerinin 30 Haziran 2009 günü itibarıyla bölgeden resmen geri çekilmesiyle birlikte, Yezidi, Türkmen ve Şabaklara karşı ayrı ayrı bombalı saldırılar gerçekleşti (bkz. HRW, 2009: 29 vd.; NYTimes-Online, 16.08.2009). Şabaklar, kendilerine yönelik saldırılardan zaten Peşmergeleri sorumlu tutmaktadırlar.¹⁵ Al-Kaddo'ya göre saldırganlar "Kuzeyden Kürt Bölgesinden geldiler." (ORSAM-Online, 24.08.2009)¹⁶ Bu bombalı saldırılardan Irak

¹² Kahire'deki Gelişme Araştırmaları İbn-i Haldun Merkezi'nin yıllık raporuna göre bölge yönetiminin resmen dışında bulunan ve Kürtlerce ilhak edilmek istenen yerlerde Türkmen ve Şabaklar'a karşı Peşmergelerin asimilasyoncu baskısı sözkonusu olduğu saptanmaktadır (bkz. Zaki 2008: 77).

¹³ "Kürdistan Bölgesi Yönetimi Dış Bölgelerden Sorumlu Bakanı" Muhammed İhsan müttefik kazanmaya yönelik finansal yardımları itiraf etti: "We are not angels, we are politicians." (HRW, 2009: 26).

¹⁴ Zaten Peşmergelerin yanı sıra *Asayiş* isimli Kürt polislerin de bölge yönetimi dışında hukuk dışı gözaltına alma faaliyetleri sözkonusu olduğundan, Kürt federe devleti fiilen alanını genişletmiş bulunmaktadır (bkz. HRW, 2009: 28).

¹⁵ PKK yanlısı *Gündem* gazetesinin *New York Times* gazetesi gibi Barzani yönetimiyle beraber hep birlikte Şii karşıtı Sünni Arapları saldırılardan sorumlu tutmaktadır ve Kürt bölge yönetimini Fethullahçı *Aksiyon* dergisi gibi Şabakların "sigortası" olarak okuyucuya sunmaktadır (bkz. *Gündem-Online*, 10.08.2009, 17.08.2009; *NYTimes-Online*, 16.08.2009, *Aksiyon-Online*, 1.08.2008). *Aksiyon* dergisinin Barzani yönetiminin *Human Rights Watch* raporunda da saptandığı gibi azınlık gruplar arasında yandaş STK finanse etmesini yok sayıp, Peşmerge yanlısı Şabak Kültür Merkezi ŞKM Başkanı Mella Salih Cuma'yı adeta Şabak önderi gibi ve Hunain Al-Kaddo'yı marjinal konumda biri olarak okuyucuya sunması kaydedilmeye değer niteliktedir. DŞT Genel Sekreteri Dr. Hunein Al-Kaddu ise bölgesel Kürt yönetimin Şabaklara karşı mevcut olumsuz politikasına eleştirel yaklaşmaktadır (bkz. ICG 2009: 35).

¹⁶ Buna karşın Barzani yanlısı ŞKM Başkanı Mella Salih Cuma, Kürtler'den ziyade milliyetçi Irakçı Sünni Arapların Şabakları "Şii" olarak algılayıp dışlaması ve üzerlerine baskı yaptığından, onları Kürtlerin bir dalı olarak algılanmasını istemektedir (bkz. ICG, 2009: 35). Bunlara göre mezhepsel ayrımcılık bu Şabak kolunu Kürt boyundurluğu altına girmelerine ve "Şabak Kürt" teorisini kabul etmelerine neden olmaktadır.

yanlısı Sünni Arap milliyetçileri ve ayrılıkçı Peşmerge yönetimi birbirlerini suçlayıp, etnik/dinsel açıdan kendilerinden farklı olan grupları "korumak" amacıyla boyundurluk altına alma önerileri (bkz. HRW, 2009: 38 vd.), toprağı bütün olan bir Irak devletinin içinde kendi kimliğini korumak isteyen Şabakları, ya Sünni Arap ya da Kürtlere boyun eğmek ikilemine düşürmektedir.¹⁷ Şabaklara yapılan saldırılar Sünni Araplar tarafından işlendiyse, mezhep faktörü de o zaman bir rol oynamaktadır. Bu saldırılar sonucu Şabaklar ya Irak Ordusu'nun bölgeye gelip kendilerini korumasını ya da kendilerinin de etnik-dinsel güvenliklerini sağlamaları için milis kurma istekleri, Peşmergeler tarafından geri çevrildi.¹⁸ 2005 yılında etnik bir grup olarak tanınmak için gösteri yapan Şabaklara IKPD silahla saldırıp protestocuları yaralamıştır (bkz. Shabaknews-Online, ty). Irak seçimlerin olduğu 7 Mart 2010 günü HRW raporunda da belgelendiği gibi evvelden *Asayiş* tarafından tehdit edilen Musul İl Meclisi üyesi Demokrat Şabak Topluluğu üyesi Husey Abbas, Peşmergelerin kontrol noktasında açılan ateş sonucu ağır yaralanmıştır (bkz. Shabaknews-Online, 7.03.2010; HRW 2009: 40). 2004 yılından beri 750 Şabakın öldürülmesi topluluğun dışarıya kapalılığı ve güçlü bir diaspora lobi örgütüne sahip olmamasından dolayı Türk ve dünya medyasında yankı bulamamaktadır (bkz. HRW, 2009: 37).

3. SONUÇ YERİNE: TÜRKİYE'NİN ROLÜ

Şabakların okur yazar oranının düşük olması, ekonomik, siyasal ve toplumsal alanlarda seçkinlerinin bulunmaması, kendi güvenliklerini koruyacak ve saygınlık kazandıracak nitelikte bir milis örgütüne sahip olmamaları, demografik sayılarının az olması, hem Kürtler hem de Türkmenler tarafından eklenmek istenmeleri ve onların Türkiye'de ancak Türkmen düşünce kuruluşu ve medyasından faydalanabilmeleri¹⁹, onların sorunlarını hem Türkiye hem de batıda her platformda dile getiren liderinin sadece tek kişiden ibaret olmasından dolayı hareketlerinin kırılgan olması, onların lehine oluşacak bir politikanın güdülmesinin ihtimalini düşük tutmaktadır. Zaten Türkmen/Türkmeneli davasına sahip çık(a)mayan Türkiye'nin, onların da bir alt grubu olan Şabaklarla başarılı biçimde ilgilenmesi zor ihtimaldir. Ayrıca Alevi STÖ Şabak konusunu gündeme getirmemeleri ve Türk dış politikasının Irak, İran ve Afganistan'da Müjdat Kayayerli'nin deyimile "Heterodoks inançlı Müslüman Türkleri" ihmal etmesi (bkz. Kerkük-Online, 27.12.2004), Şabakların durumunun düzelmemesine işaret etmektedir. Irak Türklerini genelde ihmal etmiş olan Türkiye'nin (bkz. Nakip, 2006), Şabak veya Türkmen yanlısı olması ne kadar zorsa, Peşmerge karşıtı olmak en azından o kadar daha da zordur. Kuzey Irak'ta federe ya da bağımsız, petrol ve

---

¹⁷ Sünniler ve Şiiler de Alevi kalan Şabaklara ayrımcılık uygulamaktadır: "Şebekler, Bektaşî olmalarından dolayı, ne Sünniler ne de Şiiler tarafından destek görememekte siyasi, dini ve kültürel baskıya maruz kalmaktadırlar." (Taşgın, 2009: 142)

¹⁸ *New York Times* muhabirine Şabakların ayrı bir etnik grup olduğunu redd edip, aslen Kürt olduklarını iddia eden Abdulvahit Abdullah isimli IKPD yetkilisi, Şabakların silahlanmasının bir "iç harp" tehditi teşkil ettiğini ve "asayiş sağlama" bahanesiyle bölge yönetiminden daha fazla Peşmerge talep edeceklerini beyan etmesi, "tartışmalı bölgeler" in daha fazla Iraklı Kürtler tarafından kontrol edilmek istendiğinin göstergesidir (bkz. NYTimes-Online, 16.08.2009). ABD işgal güçlerinin komutanı General Odierno, "tartışmalı bölge"deki istikrarın Sünni Araplar'a karşı korunması için, Amerikan askerleri ve Peşmergelerin birlikte bulunmasını öngörmesi, Iraklı Kürtlerin elini güçlendirmektedir (bkz. NYTimes-Online, 11.11.2009).

¹⁹ Ağustos 2009'daki Şabaklar'a karşı girişilen bombalama eylemlerinden sonra yaralıları Türkiye'ye getiren Al-Kaddo milliyetçi Irak Türkmen Cephesi yayın organı *Türkmeneli TV*'ye demeç verip, Ankara'da ORSAM'ı bir söyleşi için ziyaret etmiştir (bkz. ORSAM-Online, 24.08.2009).

doğal gaz imkânlarına sahipliğinden zengin ve güçlü bir kürt devleti, bölgedeki diğer ülkelerin kürt kökenli nüfuslarının mevcut Kürtçülük akımlarını güçlendirebilecek bir cazibe merkezi oluşturması, Türkiye'nin çıkarında değildir.²⁰ Buna rağmen, AKP hükümeti Peşmergelere müdahale edecek niyetinde ve gücünde değildir. ABD'nin kürt politikası ile uyumlu iktidar partisi, Erbil'e başkonsolosluk açıp Kürt federe devletini fiilen tanımış olacak (bkz. Yeniçağ, 6.03.2010, S. 7). Kuzey Irak'tan gelen PKK'nın baskınları sonrası gündeme getirilen "sınır ötesi harekât" arzularına rağmen, AKP'nin Irak'a askeri müdahaleden kaçınması, mevcut "itidal" siyasetinin devamına işaret etmektedir. Genelkurmay Başkanı'nın Kuzey Irak'taki ayrı bir devletin "savaş nedeni" olarak sayması ve boşluktan faydalanan PKK'yı tepelemek için bölgeye müdahale etmek istemesi, Irak'ı işgal eden ve Peşmergeleri ortağı olarak değerlendiren ABD'nin sert uyarılarına neden olduğundan (bkz. Ertuğrul, 2006: 38; Kaymaz, 2007: 180-183, Yenerer, ty; Kuloğlu, 2009), AKP, hem geniş çaplı müdahaleden caydırılmıştır hem sınırlı bir müdahale için de bölge yönetimini muhatap alıp tanımayaya zorlanmıştır (bkz. Kuloğlu, 2009: 4-5).²¹ PKK, Barzani ve Talabani'ye olası bir müdahalenin Güneydoğuluların mobilizasyonuna yol açabileceğinden, müdahale şansını zayıflamaktadır. Ayrıca Türk işadamlarının bölge yönetimi ile ticari ilişkileri o kadar gelişmiştir ki, herhangi bir müdahale ticari çıkarlarını zedeleyebilmektedir (bkz. Özer, 2009: 360-363).²² Bundan dolayı Şabakların leyhine bir davranış Türkiye'den beklenmemelidir.

---

²⁰ Zaten Kürt(çü)lerce salt "Güney Kürdistan" olarak algılanan kürt bölge yönetiminin, resmen kontrolünde bulunan Dohuk, Süleymaniye ve Erbil vilayetleri dışındaki Musul, Kerkük gibi diğer illeri "Kürdistan"ın parçası olarak görüp "tartışmalı bölge" ilan ederek ilhak etmeye kalkışması ve Türkmenler'e baskı uygulaması, "Doğu Kürdistan"ın Kuzey İran'dan ayrılması için terör faaliyetinde bulunan bölücü terör örgütü PKK'nın İran şubesi PJAK örgütü ve "Kuzey Kürdistan" olarak saydığı Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin Türkiye'den kopartılması için eylem yapan PKK'yı kendi himayesinde barındırması, bu örgütün siyasal kolu olarak bilinen BDP (*Barış ve Demokrasi Partisi*)'nin kapatılan DTP (*Demokratik Toplum Partisi*) ile "Barzanici" olarak tanınan, Türkiye'nin idari şeklini bir federasyona dönüştürmek isteyen HAK-PAR (*Hak ve Özgürlükler Partisi*) ile irtibatla bulunması, T.C.'nin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünü hakkındaki niyetini ortaya koyacak niteliğindedir. HAK-PAR'ın Genel Başkanı Bozgel ve DTP heyeti Barzani ile görüştüler (bkz. HAK-PAR-Online, ty; Referans-Online, 5.12.2008).

²¹ Zaten kamuoyunda "Kürt açılımı" projesine karşı çıkabilecek aktör, parti, medya, akademisyen, işadami, emekli ve muvazzaf subaylarının darbecilik iddialarıyla toplu tutuklamalar ve mahkemelerle güç kaybetmesi, Türkiye'deki Kürtçülerinin hareket alanının genişletilmesine neden olduğu milliyetçi çevrelerce tahmin edilmektedir (bkz. Turhan 2010, Yüce 2009).

²² Sadece Barzani'nin Türkiye'deki şirketlerinin sayısı 350'yi aşmış bulunmaktadır (bkz. Yenerer ty). İktidar partisine yakınlığıyla bilinen Türkiye'li işadamlarının IKYB ve Irak devlet başkanı Celal Talabani ve IKPD ve "Kürdistan Bölge Yönetimi" başkanı Mesut Barzani'den alt yapı, inşaat ve petrol alanlarında kar getiren ihaleler almaları, sınır ötesi harekâtın ihtimalini düşürecek niteliktedir (bkz. Türk, 2008; von Mende, 2008). Ayrıca medya sektöründe bulunan Ahmet Çalık, Mehmet Emin Karamehmet, Aydın Doğan gibi işadamlarının holdingleri kürt bölge yönetimi tarafından enerji veya inşaat alanında ihale almaları ve Turgay Ciner gibi bölgeye elektrik ihraç etmeye kalkışmaları, Türk medyasında sınır ötesi hareket yanlısı haberlerinin yapılmasının ihtimalini düşürmektedir (bkz. Kılıç, 2007; Referans-Online, 29.12.2007, 30.06.2009; Habertürk-Online, 2.06.2009).

KAYNAKÇA

- Akfırat, Fikret: Kukla Devlet. 2.A. İstanbul 2004.
- Aksiyon-Online, Kuzey Irak Şebekleri, 1.09.2008.
<http://www.aksiyon.com.tr/aksiyon/detaylar.do?load=detay&link=23090>, son erişim 12.03.2010
- Ballı, Rafet: Kürt Dosyası. İstanbul 1993.
- Bayrak, Mehmet: Alevilik ve Kürtler. Wuppertal 1997.
- Bender, Cemşid: Kürt Tarihi ve Uygarlığı. İstanbul 1991.
- Bender, Cemşid: 12 İmam ve Alevilik. İstanbul 1995.
- Ertuğrul, Ümit: Irak Türkleri ve Türkiye. İstanbul 2006.
- Gündem-Online: Peşmergeler 52 Şabak Köyünü koruyacak! 17.08.2009. <http://www.gundem-online.net/haber.asp?haberid=77052>, son erişim 13.03.2010
- Gündem-Online: Şabak Kürtleri'ne katliam saldırısı, 10.03.2009, <http://www.gundem-online.net/haber.asp?haberid=76617>, son erişim 1.02.2010.
- Habertürk-Online: Kuzey Irak petrolüne Türkiye yol verdi.2.06.2009.
<http://www.haberturk.com/ekonomi/haber/150505-Kuzey-Irak-petrolune-Turkiye-yol-verdi.aspx>, son erişim 17.03.2009
- HAK-PAR-Online: Genel Başkanımız Kürdistan Bölge Başkanı Barzani ile görüştü, ty.
http://www.hakpar.org.tr/bbozyel_m_barzani_viyana.html, son erişim 19.03.2010.
- HRW: On vulnerable Ground. Violence against Minority Communities in Nineveh Province's Disputed Territories. New York 2009.
<http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/iraq1109webwcover.pdf>, son erişim 12.03.2010.
- Hürmüzlü, Erşat: Irak'ta Türkmen Gerçeği. İstanbul 2006.
- ICG, International Crisis Group: Iraq'a New Battlefield: The Struggle over Ninewa. Middle East Report 90, 28 September 2009.
- Kaymaz, İhsan Şerif: Emperyalizmin "Kürt" Kartı. Gazi Akademik Bakış 1 (2007), S. 155-184.
- Kekevi, Serkan: Ulus İnşasında Liderin Rolü: Kuzey Irak Örneği. Gülboy, Burak Samih; Türk, Fahri; Ürer, Levent et al. (Haz.): Siyaset, Devlet ve Dış Politika. Cilt 5: 2. Ulusal Yönetim ve Ekonomi Bilimleri Konferansı'nda Sunulan Bildiriler Kitabı 24-25 Eylül 2009. İzmir 2009.
- Kerkük-Online: Etnisitenin Ortadoğu'da önemi ve güvenlik, 27.12.2004.
<http://www.kerkuk.net/haberler/koseyazisi.aspx?dil=1055&metin=200412276>, son erişim 19.03.2010.
- Kılıç, Behiç: Tayyip'in damadına Talabani'den ihale. 4.07.2007.
<http://www.internethaber.com/tayyipin-damadina-talabaniden-ihale-5682y.htm>, son erişim 17.03.2010.

Kuloğlu, Armağan: ABD'nin Irak'tan çekilmesinin bölgesel ve Türkiye' açısından etkileri. BÜSAM Bülten (9) 2009, S.1-11. <http://busam.beykent.edu.tr/resimy/kuloglu-ekim09.pdf>, son erişim 19.03.2010.

Leezenberg, Michiel: Between assimilation and deportation: The Shabak and the Kakais in Northern Iraq. Kehl-Bodrogi, Krisztina; Kellner-Heinkele, Barbara; Otter-Beaujean, Anke (Ed.): Syncretistic Religious Communities in the Near East. Leiden 1997.

Moosa, Matti: Extremist Shiites. The Ghulat sects. New York 1988.

Nakip, Mahir: Irak Türkleri ve Türk Siyasal Partileri. Doğan, Nejat; Nakip, Mahir (Haz.): Uluslararası İlişkiler ve Türk Siyasal Partileri. Ankara 2006.

NYTimes-Online: Minorities in Iraq's North Seen as Threatened, November 11, 2009, <http://www.nytimes.com/2009/11/11/world/middleeast/11erbil.html?sq=Nineveh&st=cse&scp=7&pagewanted=print>, son erişim 10.03.2010.

NYTimes-Online: Minorities trapped in Northern Iraq's Maelstrom, 16.08.2009, <http://www.nytimes.com/2009/08/16/world/middleeast/16khazna.html?sq=Nineveh&st=cse&scp=18&pagewanted=print>, son erişim 10.03.2010.

Oran, Baskın: "Kalkık Horoz". Çekiç Güç ve Kürt Devleti. Ankara 1996.

ORSAM-Online: 17 Ağustos 2009 tarihinde ORSAM'ı ziyaret eden Irak Meclisi Milletvekili, Demokratik Şabak Topluluğu Genel Sekreteri ve Iraklı Şabakların lideri Dr. Hunain Al-Kaddo ile Şabakların nüfusu, yerleşim bölgeleri ve sorunları üzerine, 24.08.2009, <http://www.orsam.org.tr/tr/orsamkonukgoster.aspx?ID=73>, son erişim 10.03.2010.

Özer, Ahmet: Beş Büyük Tarihi Kavşakta Kürtler ve Türkler. İstanbul 2009.

Referans-Online: Ciner, Irak'a elektrik ihracatında Kartet'e rakip oluyor, 29.12.2007. http://www.referansgazetesi.com/haber.aspx?HBR_KOD=87004&KTG_KOD=179, son erişim 17.03.2010.

Referans-Online: Doğan Enerji, Irak'ta iki projeye ortak oldu. 30.06.2009. http://www.referansgazetesi.com/haber.aspx?HBR_KOD=125158, son erişim 17.03.2010.

Referans-Online: DTP'den K. Irak Ziyareti, 5.12.2008 http://www.referansgazetesi.com/haber.aspx?YZR_KOD=108&HBR_KOD=112065, son erişim 19.03.2010.

Saatçi, Suphi: Irak Türkmen Boyları, Oymakları ve Yerleşme Bölgeleri. İstanbul 2009.

Shabaknews-Online, Who are the Shabak People?, ty, <http://www.shabaknews.com/who%20are%20the%20shabak/index.html>, son erişim 10.03.2010.

Shabaknews-Online: Assassination attempt on Mr. Qusay Abbas Shabak representative in Mosul governate, 7.03.2010, <http://www.shabaknews.com>, son erişim 12.03.2010

Şener, Cemal: Aleviler'in Etnik Kimliği. Aleviler Kürt mü? Türk mü? İstanbul 2002.

Taşgın, Ahmet: Irak'ta Bektaşî Topluluğu Şebekler. Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi 52 (2009), S. 127-144.

Turgut, Hulusi: Barzani Olayı. İstanbul 2007.

Turhan, Kaan: Yeni Osmanlı Misyonu'yla Kürdistan İnşası. Ergenekon ve Fethullah. İstanbul 2010.

Türk, Fahri: Wirtschaft als Ordnungsfaktor? - Die türkischen Wirtschaftsbeziehungen mit dem Nordirak. IPG 4 (2008), S. 33-40.

Van Bruinessen, Martin: Kürtlük, Türklük, Alevilik: İstanbul 2000.

Von Mende, Leyla: Wer hat Angst vor Kurdistan? Die Irakpolitik der Türkei zwischen militärischer Intervention und Dialogbemühungen. IPG 4 (2008), S. 18-32.

Yakuboğlu, Enver: Irak Türkleri. İstanbul 1976.

Yavuz, Turan: ABD'nin Kürt Kartı. İstanbul 1993.

Yenerer, Vedat: AKP Türkmenlere belden aşağı nasıl vurdu? ty.
http://www.kerkukvakfi.com/makale_yazdir.asp?id=192, son erişim 20.02.2010.

Vedat Yenerer: Düşman Kardeşler. ABD İşgalindeki Irak'ta Arap, Kürt ve Türkmen Çatışması. İstanbul 2004.

Yeniçağ Gazetesi: 'Kürdistan'ın başkenti Erbil'e konsolos atandı, 6.03.2010, S. 7.

Yüce, M. Can: Gelişmenin Anlamı ..., 9.12.2009. <http://www.sosyalist-kurd.net/yazarlar/m-can-yuece/17936-gelimerin-anlam.html>, son erişim 2009.

Zaki, Moheb: Civil Society and Democratization in the Arab World. Annual Report. Ibn Khaldun Center for Development Studies 2008.

http://www.eicds.org/pdfs09/reports/Annual_Report_2008.pdf, son erişim: 23.01.2010.